

DE REDACTIE PRIVAAT

NATIONALE CODIFICATIES EN DE EENWORDING VAN HET PRIVAATRECHT

De nationale codificaties van het burgerlijk recht in het begin van de negentiende eeuw waren een zegen voor de toegankelijkheid, de eenheid en de verdere ontwikkeling van het burgerlijk recht in de verschillende landen van Europa. Aan het bezwaar dat daarmee vanuit internationaal oogpunt een einde werd gemaakt aan de — overigens goeddeels slechts in theorie bestaande — internationale eenheid van het privaatrecht, zoals dat belichaamd werd geacht in het uit het Romeinse recht ontwikkelde *ius commune*, werd toen niet zwaar getild. Het overgrote deel van de rechtsbetrekkingen was nationaal van aard, terwijl het internationale verkeer, vooral het handelsverkeer werd beheerst door algemeen geldende handelsgewoonten. En voor zover internationale wetgeving terwille van het vlot verloop van het handelsverkeer wenselijk werd geacht, kon daaraan tegemoet gekomen worden door eenvormige handelsrechtelijke verdragen.

Maar nu zijn de betrekkingen tussen burgers van verschillende landen op alle terreinen van het recht sterk toegenomen. De onderling verschillende nationale codificaties van het burgerlijk recht zijn daardoor in internationale betrekkingen eerder een last dan een zegen. Met behulp van nationale regels van internationaal privaatrecht wordt geprobeerd om internationale verhoudingen onder te brengen bij een van de in aanmerking komende nationale rechtsstelsels, meestal het eigen recht van de rechter, maar daarmee wordt noodzakelijkerwijs te kort gedaan aan het internationale karakter van de rechtsbetrekking.

Hoe nu te komen tot een wenselijk eenvormig privaatrecht? In West-Europa wordt gepoogd overeenstemming over een nieuw *ius commune* te bereiken door vanuit door ieder onderschreven beginselen te komen tot eenvormige rechtsregels. De commissie Lando, met steun van de Commissie van de Europese Unie en Unidroit in Rome hebben ontwerpen gemaakt, die tot uniformering van het privaatrecht moeten leiden. De kleinere landen van de Westeuropese Unie, waaronder de Beneluxlanden, zijn daarvoor waarschijnlijk meer geporteerd dan de grotere. De grote landen zullen vasthouden aan de eigen uitgangspunten en opvattingen, omdat zij die natuurlijker en juister achten dan die van andere landen, maar ook en vooral omdat zij in hun nationaal

burgerlijk recht de in hun land levende opvattingen het beste weer- spiegeld vinden. Bovendien speelt een rol dat de traditie in het pri- vaatrecht het naar ervaring bijna altijd wint van de wens tot verande- ring. Dat verklaart ook waarom het in de grote landen als Frankrijk en Duitsland nooit gelukt is het burgerlijk wetboek, zelfs maar gedeelte- lijk, te hercodificeren. Engeland hecht uiteraard aan zijn eigen com- mon law en ziet die als de wereldwijde uitdrukking van de natural law. Een uniform burgerlijk wetboek voor West-Europa zou bovendien haaks staan op de grote verbreiding van de common law over de wereld en de band verbreken tussen het recht van Engeland en de landen die de common law als rechtssysteem hebben overgenomen. In Italië en Portugal kon een nieuw burgerlijk wetboek worden gemaakt in tijden dat zij dictatoriaal werden geregeerd. Nederland is bij mijn weten het enige land waarin op democratische wijze het burgerlijk recht met succes is gehercodificeerd. En ook in Nederland was het lang onzeker of dat zou lukken tegen de grote weerstand in die daartegen bestond in kringen van de rechterlijke macht en de advoca- tuur. Daar kwam bij, dat de hercodificatie van het burgerlijk recht niet als urgent wordt beschouwd door de politiek maar eerder als juridisch hobbyïsme.

Kortom nationale traditie, nationale trots en praktische bezwaren staan voor de voorzienbare toekomst in de weg aan de totstandkoming van een Europese codificatie van het burgerlijk recht.

Vooruitgang zal moeten komen langs de weg van eenvormige ver- dragen zoals die op het terrein van het handelsrecht met meer of minder succes de laatste honderd jaren tot stand zijn gekomen. Die verdragen hebben betrekking op concrete onderwerpen (intellectuele eigendom, handelskoop, zeerecht, vervoer) maar laten doordat zij regels geven voor praktische problemen het rechtssysteem van de aangesloten landen, in theorie onaangetast. Hetzelfde geldt voor de Europese Unie: verordeningen en richtlijnen die betrekking hebben op algemeen onderkende praktische problemen, maar die de nationale rechtssystemen intact laten, zijn het hoogst bereikbare. Eigenlijk alleen het Europees Verdrag over de Rechten van de Mens en de uitspraken van het EHRM in Straatsburg hebben grote invloed gehad op het nationale privaatrecht, meer in het bijzonder op het procesrecht van de aangesloten landen.

Tegen die achtergrond is de hercodificatie van het Nederlandse bur- gerlijk recht een gelukkige onderneming geweest. Het nieuwe wet- boek zal waarschijnlijk langer standhouden dan eerder voor mogelijk gehouden, eenvoudig omdat de nationale staten in West-Europa hun

eigen vertrouwde en gekoesterde burgerlijk recht niet zullen willen en kunnen opgeven. Die Nederlandse juristen die geloven dat het nieuwe Nederlandse Burgerlijk Wetboek model kan staan voor een Europese codificatie, zijn bevangen door hybris.

C.J.H. BRUNNER